

Павленко В.В. Іноземні вчені Волині та їх внесок у науку (XIX ст.) / В.В. Павленко // Україна – Світ: від культурної своєрідності до спорідненості культур: Зб. матеріалів. наук. – практ. конф., Київ, 25-26 травня 2006 р. – К.: ДАКККіМ, 2006. – Ч.1. – 296 с. – С. 271–274.

УДК 37 (09).047

В.В. Павленко,

аспірант

(Житомирський державний університет)

ІНОЗЕМНІ ВЧЕНІ ВОЛИНІ ТА ЇХ ВНЕСОК У НАУКУ (XIX ст.)

Українська держава як така відбулася та перехід до ринкової економіки здійснюється поступово, поряд з цим проходить процес модернізації шкільної системи освіти. У „Концепції виховання дітей та молоді у системі національної освіти”, „Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті” та інших документах вказується на необхідності цілісного вивчення проблем, які є актуальними у сфері педагогічної науки.

Розвиток освіти на Волині висвітлюється у наукових роботах сучасних поліських вчених-педагогів Н.Бовсунівської, О.Борейка, І.Гавриш, Т.Джаман, Г.Єршової, М.Жилюк, О.Іващенко, С.Коляденко, М.Костриця, М.Левківський, Г.Мокрицький, В.Омельчук, Ю.Поліщук, С.Пультер, Н.Рудницька, Н.Сейко, та інших.

Після приєднання Правобережної України до Російської імперії був утворений Південно-Західний край, до складу якого увійшли Волинська, Подільська та Київська губернії. За територією Волинська губернія була найбільшою в Південно-Західному краї. Вона мала 63036 кв. в. площі і майже вдвоє перевищувала Подільську. Та за чисельністю населення вона займала останнє місце в краї. В культурно-освітньому відношенні Волинь була однією з найвідсталіших губерній в Україні, за рівнем грамотності населення стояла на 36 місці в Російській імперії. [2].

В Україні до кінця ХУІ століття не було вищої школи. Українські діти здобували освіту в західних університетах Праги, Кракова, Падуї, Болоньї. У зв'язку з тим, щоб запобігти окатоличенню української людності у 1576 році було засновано православну вищу школу. У другій половині ХУІ століття Острог став найбільш важливим центром нового культурного та освітнього руху.

Діяльність Острозької академії починається 1576 роком, її засновником був князь Василь-Костянтин Острозький. Щоб надати їй якнайвищого рівня Острозький запросив до викладацької роботи в Острозькій академії визначних іноземних вчених-педагогів з багатим європейським досвідом. Доречно зазначити активну діяльність польських діячів, які забезпечували відповідний рівень викладання польською та латинською мовами. Значний внесок у науку зробив Ян Лятош – математик, астроном, доктор медицини, випускник Падуанського та Краківського університетів; вихованці Падуанської академії – греки Кирило Лука рис, Никифор Кантакузин та багато інших.

Після трьох поділів Речі Посполитої (1772, 1793, 1795 рр.) Брацлавщина, Київщина і Волинь увійшли до складу Російської імперії. У Волинській губернії налічувалося 12 повітів(Житомирський, Дубненський, Ковельський, Володимир-Волинський, Ізяславський, Кременецький, Новоград-Волинський (Звягельський), Луцький, Острозький, Овруцький, Рівненський, Старокостянтинівський). Кожен повіт поділявся на стани, а стани на урядницькі дільниці. У свою чергу повіт поділявся на дві мирові дільниці, кожна з яких складалася із кількох волостей. Керували повітами справники, а станами – станові пристави, у яких помічниками виступали урядники. У 1884 році в губернії налічувалося 48 станів і 201 волость. В такому складі губернія проіснувала до 1925 року [2; 13].

Сучасна Волинь включає в себе Волинську, Рівненську, Тернопільську та частину Житомирської області. Волинська губернія була багатонаціональною і кожна нація прагнула до відкриття своїх навчальних закладів. Навчальні заклади були доступні далеко не кожному громадянину, тому більшість

українського населення залишалася без освіти. Викладання українською мовою в них заборонялося. За загальним рівнем грамотності український народ відставав від російського та Західної Європи [1;16].

Першими навчальними закладами на Волині були школи в Житомирі та Волині (1776). Слід відмітити діяльність Кременецького ліцею (1803 – 1805), заснованого Г.Коллонтаєм і Т.Чацьким з метою поширення польської культури серед українського населення. До Кременця приїхало багато науковців і педагогів із Вільна, Кракова, Варшави, Санкт-Петербурга. До кандидатури викладача висувався ряд вимог, а саме: вчитель мав володіти достатньо високим обсягом знань, мати науковий ступінь доктора або, в крайньому випадку, магістра, бути людиною високої моральності.

Заслужують на увагу відомі іноземні вчені-педагоги, які працювали в Кременецькому ліцеї: Чех Йосип (1762-1810) – математик, працював в Польщі та Кременецькій гімназії, автор підручника „Короткий виклад арифметики”; Чарториський Адам Єжи (1770-1861) – польський та російський державний діяч, таємний радник Олександра I, попечитель Віленського округу; Фус Микола Іванович (1755-1826) – швейцарський математик, член Академії Наук Петербурга і професор університету; Янкович де Мірієво Теодор Іванович (Мірієвський) (1741-1814) – російський та сербський педагог, послідовник Я.А. Коменського; Лелевель Юхим Юзеф Бенедикт (1786-18610) – історик, політик, ідеолог польської демократії, з 1809 по 1811 рр. працював викладачем історії Кременецької гімназії; Словацький Евзебіуш (1772-1814) – професор Віленського університету, 1805-1809 – викладач латинської та польської мови в Кременецькій гімназії; Улдинський Юзеф (1792-1863) – закінчив Віленський університет зі ступенем магістра права, викладання в Подільській гімназії, з 1818 р. працював у Кременці.

Викладачі Кременецького ліцею продовжили свою діяльність й у інших навчальних закладах України. [3;9, 17, 21, 2].

У Романіві (районний центр Житомирської області) був створений інститут для глухонімих дітей віком від 8 до 14 років обох статей

християнського віросповідання. Добирав професорів та викладачів фундатор цього навчального закладу граф А.Ілінський. Директором Інституту глухонімих у Романові Ю.А. Ілінський призначив Яна Францішка де Гамперле, доктора філософії Празького університету, який навчав дактилономії за методикою ксьондза Сирка і міг викладати німецьку мову. Французьку мову і літературу запросили викладати Якуба де Муссо, (з 1814 року викладав у Романові французьку мову Кароль Тентіл); ветеринарію – доктора Гарпера. Фердинанд Ошмянець, секретар інституту, викладав латину, географію, історію та арифметику. Доктор Мерк – архітектуру; академік Гастедо, дійсний член Петербурзької академії наук, був запрошений викладати механіку [4;48-49].

Аналіз історико-педагогічних і дисертаційних праць дозволяє констатувати, що освітньо-просвітницька діяльність іноземних педагогів на Волині ХІХ – поч. ХХ ст. до нашого часу не була предметом спеціального історико-педагогічного аналізу.

Список використаних джерел та літератури

1. Березівська Л. Освітньо-виховна діяльність Київських просвітницьких товариств (друга половина ХІХ – поч. ХХ ст.). – Київ: Молодь, 1999. – 191 с
2. Іващенко О.М., Поліщук Ю.М. Євреї Волині: Кінець ХУІІІ – початок ХХ століття. – Житомир: Волинь, 1998. – 192 с
3. Коляденко С.М. Канд. дис. „Зміст та організація діяльності Кременецького ліцею як осередку освіти на Волині (1805-1833 рр.)”. - Житомир, 2002
4. Сейко Н.А. Ілінські - меценати культури на Волині (ХІХ ст.) // Шлях освіти. – 2002. - № 4. – С. 48 – 51.